

nosť problematiky a nové výskumné výzvy, nakoľko popri maďarskej poézii aj maďarská próza z hľadiska queerovej tematiky ponúka

veľa zaujímavého materiálu. S napätím teda očakávame ďalšiu monografiu.

JÓZSEF KESERŮ

MAGDA KUČERKOVÁ (ed.): Duchovná cesta a jej podoby v literatúre

Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa, 2015. 328 s. ISBN 978-80-558-0926-7

Zborník *Duchovná cesta a jej podoby v literatúre* editorky Magdy Kučerковой zaujme čitateľa ešte pred tým, než ho otvorí. Jeho dizajn, grafické spracovanie a knihárske prevedenie bezpochyby prevyšuje štandard, na ktorý sme zvyknutí pri tejto kategórii publikácií. Obraz labyrintu Dany Paraličovej (vo farebnom prevedení na obálke a v sivo-bielom na začiatku kapitol) predznamenáva mnohorakosť pohľadov, ktorými autorky a autori odkrývajú vlastné chápanie a interpretáciu duchovnej cesty, a zároveň vyjadruje i bohatú vnútornú štruktúrovanosť a komplexnosť obsahov, ktoré predstava labyrintu implikuje. Labyrint ako symbol a metafora súčasne zjednocuje jednotlivé príspevky v ich interdisciplinárnej rozmanitosti a zachytáva podstatnú črtu duchovnej cesty – neuchopiteľnosť jej transcendentnej podstaty.

Výstavba zborníka a jednotlivé príspevky nevytvárajú priestor pre vyčerpávajúci pohľad na fenomén duchovnej cesty, čo však v tomto prípade nie je na škodu. Naopak, vzniká tým predpoklad zreteľnejšie prezentovať editorský zámer, t. j. upriamiť čitateľskú pozornosť na aktuálnosť a podnetnosť témy. Texty písané pod zorným uhlom literárnej vedy, filológie, filozofie, teológie, ale aj lingvistiky, psychológie a umenovedy sú zastrešené časovým oblúkom, ktorý sa začína v období ranokresťanskej literatúry a siaha až po súčasnosť.

Je zrejmé, že veľké množstvo štúdií zahrnutých do zborníka (spolu 39) prináša aj riziko určitej nejednotnosti či roztrieštenosti. Kučerковой editorský rukopis však dokázal tento, na prvý pohľad, hendikep premeniť na prednosť – odstránil uniformitu, ktorá pri podobných projektoch neraz zastiera bohatosť, hĺbku, ale predovšetkým podstatné myšlienkové línie skúmanej problematiky. Okrem toho z kom-

pozície zborníka celkom nenútené vystupuje ďalšia dôležitá skutočnosť – jeho koncepcia núka možnosť rozšíriť tematiku o ďalšie pohľady, metodologické prístupy či ideologické prúdenia. V tomto bode sa odhaľuje zásadná stránka interdisciplinárneho poňatia duchovnej cesty ako témy – otvorenosť. Práve preto, že konkrétne náboženské denominácie či ideologické smery by si mohli nárokovať určitý druh exkluzivity pri vysvetľovaní, hodnotení a opise tohto duchovného javu, je nutné neuzatvárať ho do jednotlivých myšlienkových prúdov. A hoci ide o fenomén silno prítomný v kresťanskej tradícii, nemožno ho hľadať len tam. Prieči sa to samotnej povahe duchovnej cesty, ktorá je súčasťou bytia človeka a vinie sa naprieč stáročiami, náboženstvami, kultúrami a ideológiami.

Jednotlivé príspevky z pera autoriek a autorov zo Slovenska, Českej republiky, Španielska, USA i Argentíny sa podriaďujú dominantnému myšlienkovému zámeru, akoby tvorili mozaiku. Niektoré z nich sa javia ako základné stavebné prvky a plnia úlohu nosných výrazových prostriedkov témy. Iné sú na prvý pohľad subtilnejšie (obsahom alebo úrovňou vnorenia sa do problematiky), ale nie nepodstatné či okrajové, pretože ich funkciou je vycizelovať detaily, aby upúťali pozornosť a mohli tak lepšie vyniknúť. Ide o inšpiratívnu integráciu rôznych metodologických prístupov a autorských idiolektov, pričom niektoré majú exaktnejšiu podobu a v analyticko-interpretáčnom vyjadrení idú do hĺbky, iné inklinujú k vedeckej eseji alebo nadobúdajú reflektujúci charakter. Bez toho, aby sa opakovalo už povedané, zdôrazňujem, že je to osviežujúca kombinácia.

Zborník pozostáva zo siedmich kapitol. Úvodná kapitola *K prameňom uvažovania*

o *duchovnej ceste* obsahuje logické uvedenie do symbolického jazyka patristickej literatúry (Marcela Andoková), ktorý práve preto, že bol atraktívnejší a hlavne pochopiteľnejší pre ľudí vtedajšej doby ako pre súčasníkov, treba nanovo vysvetľovať. Autorka poukazuje na apologetickú a edukačnú dimenziu jednotlivých symbolov a pri niektorých z nich vyzdvihuje aj estetickú hodnotu. Opodstatnenosť interdisciplinárnej koncepcie zborníka v úvode je akoby naznačená v diele Aurelia Augustina, ktorý už na začiatku epochy kresťanstva pripúšťa, „že i medzi filozofmi sa okrem omylov objavila aj časť pravdy“ (26) (Martin Vašek). Toto zásadné konštatovanie má vysokú výpovednú hodnotu v pluralitnej spoločnosti, a to aj napriek tomu, že Augustinus sa nijako nerozpakuje tvrdiť, že „kresťanstvo je jediné náboženstvo, ktoré pozná všeobecnú cestu na oslobodenie duše“ (26). Posledný príspevok prvej časti (Pavel Štěpánek) „sprízemňuje“ duchovnú cestu do podoby putovania k hrobu sv. apoštola Jakuba Staršieho. Autor pritom spochybňuje skeptické postoje slovenskej histórie umenia ohľadne možnosti spájať slovenské patrocínia sv. Jakuba s putovaním do Santiaga de Compostela.

V poradí druhá kapitola *Fenomén duchovnej cesty v perspektíve literárneho vývinu* necháva rezonovať rozličné odtiene prežívania duchovného sveta v dielach západných literatúr od stredoveku do prvej polovice 20. storočia. Sledovanie radosti v *Piesni tvorstva* od Františka z Assisi a v Danteho *Božskej komédii* (Monika Šavelová) načrtáva, ako sa z tejto spontánnej emócie raného obdobia kresťanstva vytratila prirodzenosť, a preto musela a dodnes musí byť pripomínaná. Analýza vybranej korešpondencie sv. Kataríny Sienskej (Natália Rusnáková) odhaľuje ďalší atribút duchovnej cesty obdobia, v ktorom táto talianska mystička pôsobila – prelínanie osobného rozmeru s rozmerom spoločenským. Tak ako prvá kapitola, aj táto sa vo svojom záverečnom príspevku „vracia na zem“ (Viliam Judák) v snahe interpretovať literárne portréty človeka schopného vidieť svoj život vo svetle večnosti.

Tretiu kapitolu *Poetika osobnej duchovnej cesty* uvádza duchovný profil sv. Jána z Kríža

(Ladislav Franek). Autorovo vyjadrenie, že „moment tenzie a detenzie, ustavične prítomný v mystickej poézii, nadobúda celistvé vyjadrenie vďaka nerozlučnému zväzku *zvuku a významu*“, rovnako presvedčenie, že „dôležité miesto v podobnej veršovanej tvorbe má tiché rozjímanie“, takže sa „básnický prehovor vďaka tomu stáva nástrojom paradoxného videnia, emotívneho nejednoznačného prežívania vnútorných stavov vyvierajúcich z údivu alebo prekvapenia“ (103), stelesňuje na malom priestore interdisciplinárny charakter celého zborníka. Sústreďenie sa na sémantické komponenty, vnímanie hudobnej kvality jazyka v integrálnej symbióze s rozjímaním vytvárajú predpoklad pre celistvú percepciu diela. Túto časť zborníka stavajú aj portréty osobností slovenského kultúrneho, literárneho a duchovného života 19. a 20. storočia. (K. Kuzmány, S. B. Hroboň, L. Hanus, J. Tóth).

Leitmotívom štvrtej kapitoly *Duchovné hľadanie v umelecko-filozofickej reflexii* je život a dielo S. Kierkegaarda, reflexiu ktorého sprevádzajú i sondy do tvorby iných spisovateľov-filozofov (Dostojevskij, Unamuno, C. S. Lewis či A. Camus). Uvoľňujúco, ale nie ľahkomyselne pôsobí práve „absencia učiteľskej či mentorskej ambície“ pri kierkegaardovskom hľadaní duchovnej cesty (Peter Kondrila), keďže ju nechápe ako jasne predznačenú líniu „smerovania ľudského ducha“ (134), ale ako otvorený priestor, ktorý má obsadiť slobodné rozhodovanie sa samotného čitateľa. Nakoniec, čomu inému by sme sa mohli naučiť od polných lalií a nebeského vtáctva? Kierkegaardova polemika, či možno teologicky suspendovať etiku (Milan Žitný), by predovšetkým v rigidných teologických kruhoch mohla vyvolať pobúrenie. V skutočnosti však nerobí nič iné, len na starozákonnom príbehu obetovania Izáka jeho otcom Abrahámom odkazuje na absolútneho tvorcu etiky – Boha.

Piata kapitola *Utrpenie ako skúsenosť duchovného rastu* nasmerúva náš pohľad k bolesti ako súčasť a podstate ľudského bytia – i keď sa nevyjavuje vždy v rovnakej intenzite, predsa je v živote človeka permanentne prítomná. Príspevky predstavujú utrpenie ako prostriedok duchovného rastu. Franklov

postoj „akceptovať napriek“ (Mário Schwarz) vníma utrpenie ako duchovnú cestu, ktorá premieňa. Nejde pritom o fatalistické, bezbranné akceptovanie útrap, treba rozlišovať medzi zbytočným utrpením, ktorého príčina sa dá odstrániť a treba sa o to pokúsiť, a medzi utrpením nevyhnutným, ktorému sa nedá vyhnúť a svoj zmysel nadobúda práve tým, že ho prijme. Ešte ďalej zachádza Pavol Strauss (Lubomír Hlad), ktorý akoby až podmieňoval naplnenie života prežitou bolesťou – „skúsenosť choroby dáva životu veriaceho plnosť, pretože trpiaci človek s modlitbou a láskou už nie je len kusom krvavého mäsa“ (218).

Hlavná myšlienková línia celého zborníka vrcholí v šiestej kapitole *Interpretácia duchovnej cesty v diele sv. Terézie z Avily*, ktorej, ako napovedá názov, dominuje španielska karmelitánska mystička, učiteľka kontemplatívneho života, spisovateľka a v modernom zmysle slova i psychoterapeutka. Jej dielo predstavuje literárnu rekonštrukciu stretávania sa s Bohom (Helena Zbudilová) a autori jednotlivých príspevkov sa priamo či nepriamo zhodujú na tom, že je interpretovateľná v každej epoche práve preto, že jej mystika bola živou, rovnako ako jej umenie. Čitateľsky prítiažlivo, miestami dokonca úsmevne pôsobí príspevok o vnútornej slobode podľa Terézie (David Peroutka) – výčitky adresované Bohu, lebo sa jej skrýva, či hodnotiaci komentár na margo pápežského nuncia („je veľmi hloupoučký“, 253) neznamenajú však nič iné, len prejav jej slobodného duchovného života, ktorého zdrojom bol samotný Boh – nepoistiteľný, neuchopiteľný a nepochopiteľný, ktorý je práve

preto zárukou slobody. Nakoľko duchovnú a literárnu polohu spisovateľkinho rukopisu nemožno oddeliť, časť príspevkov interpretuje osobitú vnútornú obraznosť Teréziinej mystiky ako produkt kontemplatívneho stavu, zdôrazňujúc, že „Teréziinou prvoradou ambíciou nebolo vytvoriť literárnoesteticky hodnotný či umelecky náročný text“ (266), chcela „len“ sprostredkovať jadro vlastnej duchovnej skúsenosti (Magda Kučerková – Miroslava Režná).

V záverečnej, siedmej kapitole *Zobrazovanie duchovných hodnôt v literatúre pre deti a mládež* autorky a autor príspevkov (napr. Crawford – Calabria, Naščák) uvažujú o tvorbe duchovných hodnôt a skúseností (aj utrpenia) v tvorbe pre deti a mládež.

Rôznorodosť pohľadov, ale predovšetkým prístupov k fenoménu duchovnej cesty, ktoré sa stretli „pod jednou strechou“, by mohla dogmatika vyrušiť až znechutiť, no v konečnom dôsledku je veľmi cenná, pretože duchovnosť neznesie tesnosť hraníc konkrétneho náboženstva, filozofického prúdu, ani časového úseku dejín. Vznáša sa nad nimi ako transcendentná neuchopiteľná dimenzia.

Editorke sa citlivo podarilo zasadiť nakoľko čisto duchovnú tému a k tomu ešte úzko spojenú s kresťanstvom, čo v podmienkach postkomunistického Slovenska obnáša určité riziká, do širokého interdisciplinárneho rámca, čo považujem za prínosné a inšpiratívne v celospoločenskom meradle pri diskutovaní akejkoľvek témy. Jazykovo kultivovaní čitateľa okrem toho ocenia aj fakt, že zborník je kvalitne zredigovaný.

JÁN KNAPÍK

JOSEF OPATRŇÝ – MICHAL ZOUŘEK – LUCIA MAJLÁTOVÁ – MATYÁŠ PELANT:
Las relaciones entre Checoslovaquia y América Latina 1945 – 1989 en los
archivos de la República Checa

Praha: Karolinum, 2015. 322 s. ISBN 978-80-246-2862-2

Publikácia *Las relaciones entre Checoslovaquia y América Latina 1945 – 1989 en los archivos de la República Checa* (Vzťahy medzi Československom a Latinskou Amerikou 1945 – 1989 v archívoch Českej republiky,

2015) je jednou spomedzi mnohých vydaných Centrom iberoamerických štúdií Filozofickej fakulty Karlovej univerzity v Prahe v uplynulých desaťročiach. Prezentuje sa ako monotematické číslo zborníka *Ibero-Ame-*